

İSTİHDAM VE İŐİSZLİK AÇISINDAN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE’NİN ÇOK BOYUTLU ÖLÇEKLEME ANALİZİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Aylin ALKAYA¹

ÖZET

Toplumun gereksinimi olan istihdamın sağlanması ülke kalkınması ve toplumun refahı açısından önem taşımaktadır. Ülkeler ekonomik, toplumsal ve bireysel sorunlara yol açan işsizliği gidermek için çözüm yolları aramaktadır. Araştırmalarda istihdam ve işsizlik farklı boyutlarda ölçülmeye çalışılmaktadır. Çalışmada işsizliğin ve istihdamın ölçülmesinde toplam işsizlik, genç işsizliği, kadın işsizliği, üniversite mezunu işsizliği, uzun süreli işsizlik, iş gücüne katılım ve istihdam oranı göstergeleri ele alınmıştır. Çalışmanın amacı işsizlik ve istihdam göstergelerine dayalı Avrupa Birliği (AB) üye ülkeleri ile Türkiye’nin nasıl konumlanmış olduğunu belirlemek ve ülke konumlarını değerlendirmektir. İstihdam ve işsizlik göstergelerine ait veriler Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı ve Dünya Bankası veri tabanlarından alınmıştır. Ülkelerin konumlarının belirlenmesinde çok değişkenli istatistiksel analiz tekniklerinden biri olan çok boyutlu ölçekleme analizi uygulanmıştır. Çok boyutlu ölçekleme analizi sonucu Türkiye’nin AB üye ülkelerinden farklı bir yerde konumlandığı görülmüştür. İstihdam ve işsizlik göstergelerinde Türkiye’nin çoğu AB üye ülkelerinden daha olumsuz seviyede olduğu tespit edilmiştir. İstihdam olanaklarının arttırılması ve işsizliğin azaltılmasında başarı göstermiş ülkelerdeki gelişmelerin takip edilmesinin ve bu gelişmelerin hayata geçirilmesini sağlayacak politikaların uygulanmasının Türkiye için önemli olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, İşsizlik, Avrupa Birliği, Türkiye, Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi.

¹ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ün., İİBF, ORCID: 0000-0001-5932-5553, aylin@nevsehir.edu.tr
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received:23/09/2021–Kabul Tarihi/Accepted: 05/10/2021

IN TERMS OF EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT EVALUATION OF EUROPEAN UNION MEMBER COUNTRIES AND TURKEY WITH MULTIDIMENSIONAL SCALING ANALYSIS

ABSTRACT

Providing employment that society requires is essential for the development of the country and the welfare of the society. Countries are looking for solution paths to eradicate unemployment that causes economic, social and individual problems. In studies, employment and unemployment are tried to be measured in different dimensions. In the study, the indicators of total unemployment, youth unemployment, female unemployment, university graduate unemployment, long-term unemployment, labor force participation and employment rate were treated in measuring unemployment and employment. The aim of the study is to determine how the member countries of European Union (EU) and Turkey are located based on employment and unemployment indicators, and to evaluate the locations of the countries. Data on employment and unemployment indicators were gathered from The Organisation for Economic Co-operation and Development and the World Bank databases. Multidimensional scaling analysis, one of the multivariate statistical analysis techniques, was applied to determine the locations of the countries. As a result of multidimensional scaling analysis, it has been seen that Turkey is located in a different location than member countries of the EU. It has been determined that Turkey is at a more negative level than most of the member countries of the EU in terms of employment and unemployment indicators. It has been stated that it is important for Turkey to follow the developments in the countries that achieve success in increasing employment opportunities and reducing unemployment, and to implement policies to ensure the realization of these developments.

Keywords: Employment, Unemployment, European Union, Turkey, Multidimensional Scaling Analysis.

GİRİŞ

İnsan sermayesine yatırım yapmak en temel unsurlardan biridir. Sürdürülebilir kalkınma, toplum refahı ve ülke ekonomilerinde verimlilik için iş gücüne insana yaraşır iş sağlanması, iş fırsatlarının artırılması ve istihdam koşullarının iyileştirilmesi gereklidir. Kamu, özel kurumlarda veya kendi hesabına ücretli olarak çalışan iş gücünü kapsayan istihdam ekonomilerin işleyişinin temel belirleyicilerinden biridir. İstihdam ile çalışır durumda olup iş arayan ancak herhangi bir işte çalışmıyor olan işsiz olma durumu iş gücü kaynaklarının kullanım düzeyini yansıtmaktadır. İşsizlik, bireyleri en farklı ve ciddi şekilde etkileyen makroekonomik sorundur (Mosikari, 2013). İşsizliğin doğrudan sonucu olan gelirden yoksun olmak düşük yaşam standardı anlamına gelmekte ve yoksulluğa neden olmaktadır. İşsizlik, tüm dünya ülkelerinin çözmek istediği ve sürekli tartışma konusu olan en önemli makroekonomik sorunlardan biridir (Turgut, 2021).

İşsizlik ülkelerin ekonomik ve sosyal politikalar üretmekle mücadele etmeye çalışmasına karşın tamamen çözüm bulamadığı sorunların başında yer almaktadır.

İstihdam ve işsizlik kavramlarının ekonomik, sosyolojik ve psikolojik yönleri vardır. Bu yönler şöyle aktarılabilir (Lauterbach, 1977): Ekonomik yönden istihdam işten elde edilen bireysel gelir kaynaklarını ve toplumun üretim sürecindeki temel faktörlerini yansıtır. İşsizliğin ekonomik maliyeti, gelirin kaybedilmesi, üretken faaliyetlerde bulunma fırsatının olmaması, iş tecrübesi ve statü yoksunluğu olarak belirir. Sosyolojik anlam, istihdam edilmenin bir kişiye toplumda belirli bir rol yüklediği gerçeğini ifade eder. İstihdamın olmaması, işsiz bireyi en azından geçici olarak sosyal bir dışlanmış yapar, statüsünü ve aile uyumunu düşürür. Psikolojik anlamı, istihdam eksikliği olması durumunda toplumdaki yabancılaşma, kişisel hayal kırıklığı, özgüven kaybı, istenmeyen ve işe yaramaz olma hissi gibi olumsuz duygularıyla sonuçlanma eğilimidir. İstihdamın önemi, yalnızca kazanılan gelirden değil, aynı zamanda saygınlık, başarı ve özgürlük gibi sağladığı maddi olmayan ve paha biçilmez faydalarda da yatmaktadır (Mosikari, 2013). İşsizlik ise düşük yaşam koşullarına, yoksulluğa, beden ve ruh sağlığı problemlerine ve aile içi anlaşmazlıklara, suç işleme, şiddet ve teröre yönelme gibi sosyal sorunlara neden olabilmektedir.

İş sahibi olmak hayattaki en önemli hedeflerden biridir. İstihdam, toplumda bir konum, iyi bir yaşam kalitesi, başarı duygusu ve güvenlik sağlar (Lewandowska-Gwarda, 2018). İnsanların refah duyguları değerlendirildiğinde işsiz olmanın insanı fakir olmaktan çok daha mutsuz ettiği tespit edilmiştir (Clark ve Oswald, 1994). İşsizlik topluma, bireylere ve ailelere önemli maliyetler yüklemektedir. Büyük işsiz insan havuzlarının varlığı, istihdam edilecekleri üretim kaybını, diğer bir deyişle önemli bir gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH) kaybı olduğunu gösterir. İşsizliğin maliyeti, değişen ölçülerde bireyler, işçi sınıfı, kapitalist sınıfın unsurları ve genel olarak toplum tarafından karşılanır. İşsiz bir birey, gerçek gelirinde bir düşüşle karşı karşıyadır. Yüksek işsizlik seviyeleri, çalışan bireylere maliyet getirebilmektedir. Yüksek işsizlik ücret oranlarını ve/veya kazanç artışını etkileyebilmekte, iş hareketliliğinde azalmaya ve gönüllü işten ayrılmalarda azalmaya yol açabilmektedir. Bireyler, iş bulma olasılığının azaldığını algıladıklarından yeni iş olanakları aramaz ve gönüllü işten ayrılma azalır. Bu, potansiyel olarak hareketli olan istihdam edilen işçilerin memnuniyetsizliğinin artmasına yol açmaktadır (Junankar, 2016).

Düşük işsizlik seviyesi ve istihdam yaratmaya yönelik girişimler başta ekonomik büyüme olmak üzere ülkeler için toplum refahının sağlanmasında en önemli belirleyicilerdendir. İstihdam ve işsizliğin ölçülmesi ülkelerin refah düzeyinin belirlenmesi ve ekonomi alanındaki gelişmeleri izleyebilme açısından önemlidir. İstihdam oranı, mevcut iş gücü kaynaklarının (çalışabilecek insanlar) ne ölçüde kullanıldığının bir ölçüsüdür ve istihdam edilenlerin çalışma çağındaki nüfusa oranı olarak hesaplanır (Organisation for Economic Co-operation and Development, , 2021). İşsiz nüfusun iş gücü içindeki oranı olarak işsizlik oranı, ekonomide iş gücü piyasası koşullarının ve performansının en yaygın olarak belirtilen göstergesi olup ekonominin genel durumu ve ekonomi politikasının başarısı veya başarısızlığı için özet bir istatistiktir (Hall vd., 1970).

İşsizlik oranı, istihdam için uygun ve aktif olarak iş arayan, çalışmak isteyen ancak bunu yapmayan kişiler için bir ekonominin istihdam yaratmadaki yetersizliğini yansıtır. Emeğin kullanımının bir ölçüsü ve iş bulamamanın bir göstergesidir (International Labour Organization, 2021a).

Ekonomistler sıklıkla işsizliğin üretim kaybıyla ilişkili olduğunu ve işsizlerin işi olsaydı yurt içi hasılanın daha yüksek olacağını savunmaktadır (Pissarides ve Wadsworth, 1992). Ekonomide, GSYİH büyüme oranının istihdamı artırdığı ve işsizliği azalttığı yaygın olarak varsayılmaktadır. Ekonomik büyümenin bir sonucu olarak insanların yaşam koşulları ve refah düzeyinin artacağı savunulmaktadır (Kaiballah, 2021). İşsizlikle mücadelenin en etkili yöntemlerinden biri ekonomik büyümenin sağlanması olarak görülmektedir. Ancak tek başına ekonomik büyümeyi sağlamak çok yönlü sorun olan işsizliği çözmek için yeterli olmayabilmektedir. Son yıllarda özellikle gelişmekte olan ülkelerde istihdam yaratmayan ekonomik büyüme süreçlerinin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, işsizlikle mücadelede yerel ve küresel araçlar kullanılarak istihdamın niceliğini ve niteliğini birlikte artıran politikaların uygulanması gerekmektedir (Uğurlu, 2021).

Ekonomik büyüme, istihdam ve yoksulluğun azaltılması arasındaki bağlantı, çıktı büyümesinin üretken ve ücretli istihdamda artışa neden olan ve bunun sonucunda da yoksulların gelirlerinde artışa ve yoksulluğun azalmasına yol açan bir süreçtir. Ekonomik büyüme esastır, ancak kalkınma hedeflerine ulaşmak için yeterli değildir. İstihdamı, ekonomik içermeyi, güçlendirmeyi ve sosyal yatırımı teşvik eden makroekonomik ve yapısal politikalar çok önemlidir. Büyümenin yoksullardan yana olmasını sağlamak, yoksulluğu devam ettiren kurumlarda, yasalarda ve uygulamalarda değişiklik yapılmasını gerektirir. İstihdam, yoksullukla mücadelede ve eşitlikle büyümenin sağlanmasında önemli bir bileşendir (Ernst ve Berg, 2009). Yüksek iş fırsatları ve ekonomik katılım, yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Mosikari, 2013).

Dünya konjonktürüne 1929 Büyük Ekonomik Buhranı ile giren ve küreselleşmeyle boyut değiştiren işsizlik, 2008 küresel mali kriziyle zirveye tırmanmış, ülkemizin gündeminde hızlı nüfus artışı ve tarım sektörünün daralmasıyla önemi artarken dünyanın üzerinde tartıştığı ve iyileştirilmesi için politikalar ürettiği bir alan haline almıştır (Karatepe, 2017). İşsizlik, kapitalist ekonomilerin karşı karşıya kaldığı ciddi ve devam eden bir sorundur. Genellikle yoksullar, dezavantajlı olanlar, daha az eğitilmiş olanlar, daha az vasıflı olanlar, göçmenler ve gençler daha çok işsizlik sorunu yaşamaktadır. İşsizler için, tekrarlanan işsizlik dönemlerine maruz kalmaları daha olasıdır (Junankar, 2016).

İşsizlik farklı boyutlarda ölçülmektedir. Literatürde işsizliğin farklı boyutları araştırmalara konu olmaktadır. Çalışmada, işsizlik boyutlarından genç işsizliği, eğitilmiş işsizlik, uzun süreli işsizlik, kadın işsizliği incelenmiştir.

Gençlerin iş gücüne katılımının yaşamları ve ülkelerinin sosyo-ekonomik gelişimi üzerinde uzun vadeli etkileri vardır (International Labour Organization, 2020). Genç işsizliği dünyanın en önemli problemleri arasında yer almaktadır. Genç işsizliği, ekonomik ve toplumsal olumsuz etkilerinin yanı sıra, bireyler üzerinde finansal dezavantajdan artan suç oranlarına, sosyal yabancılaşmadan fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarına kadar değişen olumsuz etkilere sahiptir. Gençken uzun süre işsiz kalmanın ekonomik, toplumsal ve bireysel olarak yaşam boyu sürecek uzun vadeli etkileri olmaktadır. Gençlerin iş arayışlarına ve tüm girişimlerine rağmen iş bulamamaları cesaretlerini kırmakta, uzun süreli işsizlik sorunu yaşamalarına (Mehmood vd., 2021) ve sosyal dışlanma sorunuyla karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır (Bayırbağ vd., 2018).

Küresel olarak, gençlerin beşte biri ne iş gücü piyasasında deneyim kazandıkları, ne işten gelir elde ettikleri, ne de eğitimlerini ve becerilerini geliştirdikleri statüye sahiptir. Genç bir kişinin kariyerinin ilk aşamalarında iş gücünden yeterince yararlanmamanın tüm bu biçimleri, onlarca yıl sonra daha düşük istihdam ve kazanç beklentileri de dâhil olmak üzere bir dizi yara izi etkisine yol açabilmektedir. Genç işçiler yüksek oranlarda yoksullukla karşı karşıya kalmaya devam etmekte ve giderek standart dışı, kayıt dışı ve daha az güvenli istihdam biçimlerine maruz kalmaktadır. Gençlerin sahip olduğu pek çok işin kalitesiz olması, kendisini güvencesiz çalışma koşullarında, yasal ve sosyal koruma eksikliğinde ve eğitim ile kariyer gelişimi için sınırlı fırsatlarda göstermektedir. Genç işçilerin dörtte üçünden fazlasını etkileyen kayıt dışı istihdamın yaygınlığı ve neredeyse üçte birini etkileyen çalışan yoksulluğu sorunun boyutuna işaret etmektedir (International Labour Organization, 2020).

Yüksek teknolojilere ve dijitalleşmeye dayalı modern sektörlerin gelişmesi teknolojinin kazanımlarıyla yetişmiş gençlerin istihdamını doğrudan etkilemektedir. Yeni teknolojilerle çalışabilen gençleri destekleyen işlerin açılması istihdam edilebilirliği arttırmaktayken üretimin otomasyon süreçleriyle yürütülmesi daha az istihdam edilebilirliğe yol açmaktadır (Bal-Domańska, 2021). Nitekim dünyanın dört bir yanındaki gençler, yeni teknolojilerin -özellikle robotik ve yapay zekânın- işlerini elinden alabileceğinden endişe ediyor (International Labour Organization, 2020).

İşverenler, gençlerden önceki iş tecrübesi, birden fazla dil, küresel, girişimci, ekip odaklı, çalışkan, açık, arkadaş canlısı ve hedef odaklı zihniyet dâhil olmak üzere birçok referans istemektedir (Vogel, 2015). Buna karşın, iş tecrübesi ancak iş başında, genel ve işe özel iş deneyimi yoluyla kazanılabilmektedir (Pastore, 2018). Son derece rekabetçi iş gücü piyasalarında artan nitelik gereksinimleri göz önüne alındığında, işsizliğin özellikle düşük nitelikli gençler arasında yüksek olduğu bir gerçektir (Eichhorst vd., 2013).

Hayatlarının büyük bir bölümünü eğitim alanında geçiren gençlerin üniversiteden mezuniyetlerinin 24-26 yaşlarını bulması gençlik dönemlerinin sonlarını herhangi bir iş tecrübesi ve gerekli beceri yetkinliklerine sahip olamamış bireyler olarak iş olanaklarını araştırmalarıyla geçirmelerine yol açmaktadır. Prestijli ve yüksek gelir getiren işlerde daha az istihdam imkânı bulabilmekte ve işsizler grubunda dâhil olma olasılıkları daha da yüksek olabilmektedir.

Eğitim, bilgi, beceri ve yeteneklerin birikimi olarak anlaşılabilir. Eğitimin refah üzerindeki olası etkisi, bir kaynak olarak ne kadar güçlü bir şekilde eğitime ihtiyaç duyulduğuna bağlı olabilir (Butkus vd., 2020). Üniversite eğitimi, yaşam boyu yüksek kazanç, düşük işsizlik ve daha iyi sağlık daha iyi sonuçlar vaat etmektedir (Coşkun, 2019). Literatürde daha yüksek eğitim düzeyi ile daha düşük işsizlik arasında negatif ilişki kurulmuştur (Ashenfelter ve Ham, 1979; Devereux 2002; Askenazy vd., 2015; Modestino vd., 2016; Guisinger vd., 2018; Ball vd., 2019; Aaronson vd., 2019, Aktaran: Butkus vd., 2020). Bunun birlikte, birçok ülkede, üniversite mezunlarının sayısında çarpıcı bir artış olurken üniversite mezunları için işsizlik oranı güçlü bir şekilde artmıştır (Hu vd., 2020). Bazı Avrupa ülkelerinde, üniversite eğitilmiş gençlerin işsiz kalma riski genç lise mezunlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu, eğitimin her zaman işsizlik riskini azalttığı düşüncesiyle çelişkili görünmektedir (Coşkun, 2019). Eğitilmiş işsizlik, mezunların istekleri ile onlara sunulan istihdam olanakları arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır ve eğitilmiş gençlerin “beyaz yakalı işler” rağbetin bir sonucu olarak görülmektedir (Dixit vd., 2011).

En az bir yıldır işsiz olan ve aktif olarak iş arayan kişi sayısı olarak tanımlanan uzun süreli işsizlik ekonominin değerlendirilmesinde kullanılan göstergelerden biridir. Yüksek uzun süreli işsizlik oranları iş gücü piyasalarının verimsiz çalıştığını gösterdiğinden, politika yapıcılar için endişe kaynağıdır (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021). Uzun süreli işsizlik finansal kayıplara, toplumsal ve bireysel sorunlara yol açmaktadır. Uzun süre işsiz olan bireylerin önemli ölçüde daha düşük kazanç elde edecekleri işlere yönelmelerine, kariyer beklentisi içinde olmamalarına, istihdam edilme olasılıklarının düşmesine, sosyal yaşamdan kendilerini soyutlamalarına, toplumsal, fiziksel ve ruhsal sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Gençken uzun süre işsiz kalmak ekonomik, toplumsal ve bireysel olarak yaşam boyu sürecek uzun vadeli etkileri olmakta ve gençlerin uzun süreli işsizler grubunda sınıflanmalarına neden olmaktadır.

Modern ekonomide, makroekonomik sonuçlarını ve bir kişinin sosyal refahını büyük ölçüde belirleyen ölçülerden birinin işsizlik süresi olduğuna şüphe yoktur. Uzun süreli işsizliğin kalıcılığı, gelecekte işsizlerin bu grupta yoğunlaşmasına ve iş gücüne katılım (ekonomik aktivite) düzeyinde bir azalmaya neden olabilmektedir (Nanavyan, 2021). Uzun süreli işsizlik, özellikle işsizliğin talep yetersizliği nedeniyle arz ve talebin eşleşmesindeki zorluklardan kaynaklandığından istenmeyen bir durumdur. Bir kişi ne kadar uzun süre işsiz kalırsa, iş bulma şansı o kadar düşük olmaktadır. Avrupa Parlamentosu, uzun süreli işsizliği büyümenin önündeki en büyük engel olarak tanımlamaktadır (International Labour Organization, 2021a).

Kadınların iş gücüne katılımı ve insana yakışır işe erişimi, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir kalkınma sürecinin önemli ve gerekli unsurudur (Mishra, 2018). Ulusal ve küresel düzeyde sürdürülebilir ekonomik büyüme, beşeri sermayenin yarısını oluşturan kadınların iş gücüne katılmasına, beceri ve niteliklerini tam olarak kullanmasına bağlıdır (Karaalp-Orhan, 2017). Kadınların ekonomiye tam entegrasyonu, kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve verimlilik açısından arzu edilen bir hedeftir. Eşitlik yönü, kadınların iş gücü piyasasına katılımıyla kadınların görece ekonomik konumlarını iyileştireceğini belirtirken genel ekonomik verimliliğin artması ülkenin kalkınma potansiyelinin iyileşmesi demektir (Tansel, 2001). Kadınlar iş gücü piyasasına erişimde erkeklere kıyasla daha fazla zorluk çekmektedir. Bu zorluklar, bazı bağlamlarda yüksek hareketsizlik ve/veya işsizlik oranlarına dönüşmektedir. Araştırmalar, kadınların iş gücü piyasasına katılımındaki artış ile potansiyel makroekonomik kazanımlar arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Dollar ve Gatti, 1999; Loko ve Diouf, 2009'den aktaran Severini vd., 2019). Ekonomik açıdan bakıldığında iş gücüne katılımında cinsiyetler arasındaki farkın azaltılması küresel GSYİH'yi önemli ölçüde artırabilecek demektir (International Labour Organization, 2021b).

Kadınların ekonomik faaliyete, büyümeye ve refaha katkıları, ciddi makroekonomik sonuçlarla potansiyelinin çok altındadır. Kadınlar ücretsiz işlerin çoğunu oluşturmakta ve ücretli işlerde çalıştırdıklarında ise kayıt dışı sektörde ve yoksullar arasında aşırı temsil edilmektedirler. Ayrıca erkek meslektaşlarıyla karşılaştırıldığında önemli ücret farklılıklarıyla karşı karşıyadırlar. Birçok ülkede iş gücü piyasasında ayrımcılık, kadınların ücretli çalışma seçeneklerini kısıtlamakta ve üst düzey pozisyonlarda ve girişimcilikte kadın temsili düşük kalmaktadır (Mishra, 2018). Düşük kaliteli işlerde savunmasız koşullarda çalışmaya eğilimli olan kadınlar için yakın gelecekte çok az iyileşme öngörülmektedir (International Labour Organization, 2021b).

Enflasyon ve işsizlik tehdidi, kadınların kişisel tercihleri olmasa bile çalışmak zorunda oldukları koşulları yaratmaktadır (Jones, 1989). Çalışmak için ekonomik gereklilik nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde kadınların iş gücüne katılım oranlarının daha yüksek olması muhtemeldir. Kadınların büyük ölçüde görünmez olan ve çoğu zaman değeri düşük işlerle topluma ve hanelere orantısız bir şekilde katkıda bulunduğu ortaya konmaktadır. Toplam katılım oranı seviyeleri ortalama olarak gelişmekte olan ülkelerde en yüksek seviyede iken bunu sırasıyla yükselen ve gelişmiş ülkeler izlemektedir (International Labour Organization, 2017).

Kadınların iş gücüne katılım oranı ile ekonomik kalkınma arasında U şeklinde bir ilişki olduğu hipotezi tarafından ileri sürülmüştür. U şeklindeki hipotez kadın iş gücü katılım oranlarının kadınların geçim faaliyetlerinde bulunduğu yoksul ülkelerde en yüksek olduğunu (Mishra, 2018) ve ekonomik sektörün tarım olduğu bir ülkenin kalkınma sürecinin ilk dönemlerinde de oldukça yüksek olduğunu belirtir. Ekonomi sanayileştikçe üretim tarımdan imalata kayar ve toplum zenginleşir. Tarımda daha az iş bulunur ve insanlar şehirlere göç etmeye başlar ve kadınların bu süreçte iş gücüne katılımı düşer. Bununla birlikte, ekonomi daha da geliştiğinde kadınların iş gücü piyasasına girişlerinde artış olur, eğitim seviyeleri ve becerileri yükselir.

Çocuk bakım hizmetlerinden yararlandıkça ve doğurganlık düzeylerinde azalış oldukça hareketlilikleri artar, sonuç olarak da kadınların iş gücüne katılım oranı tekrar yükselir (Atasoy, 2016).

İş dünyasındaki cinsiyet farklılıkları, küresel toplumun karşı karşıya olduğu en acil iş gücü piyasası ve sosyal zorluklardan biridir (International Labour Organization, 2017). Kadın iş gücüne katılım oranının artırılması ve kadın ile erkek arasındaki ekonomik eşitsizliklerin azaltılması, ekonomik büyümeyi, kişi başına düşen geliri, yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin azaltılmasını, daha iyi yönetim, iş performansı ve yenilikçiliği, sosyal refahı ve tüm ülkelerde sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacaktır (OECD, 2008'den aktaran Karaalp-Orhan, 2017).

Avrupa Birliği (AB) 27 üyeli² olup dünya genelinde bir cazibe merkezi konumundadır. İnsan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve serbest piyasa ekonomisi değerleri AB değerler sistemi temelini oluşturmaktadır (Bozkır, 2002). AB'ye üyelik Türkiye'nin en önemli stratejik hedeflerinden biridir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019). Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve sosyal anlamda güçlü bir birlik olan AB'ye üyeliğiyle toplum yaşamında pek çok yönden iyileşmeler yaşanacağı, dünya ölçeğinde konum ve rolünün güçleneceği görüşleri hâkimdir (Özer, 2009).

Türkiye, AB aday ülkesi olarak ekonomik, siyasal, hukuksal, demokratik ve pek çok yönden refahın sağlanmasının beklendiği bir ülke konumundadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin istihdam ve işsizlik boyutunda AB üye ülkeleriyle birlikte değerlendirilmesi önemli olacaktır. Çalışmanın amacı, istihdam ve işsizlik boyutları açısından AB üye ülkeleri ile Türkiye'nin sınıflamalarının yapılarak değerlendirilmelerinde bulunulmasıdır. Çalışmada, işsizlik ve istihdam boyutlarından toplam işsizlik, genç işsizlik, kadın işsizlik, üniversite mezunu işsizlik, uzun dönem işsizlik, iş gücüne katılım ve istihdam düzeyi üzerine odaklanılmıştır. Ülke konumlarının belirlenmesinde-sınıflamalarında çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemlerinden çok boyutlu ölçekleme (ÇBÖ) analizi uygulanmıştır. ÇBÖ analizi sonucu elde edilen bulguların yorumlamalarında Türkiye'nin konumuna yer verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada sırasıyla literatür incelemeleri, yöntem, bulgular ve sonuç bölümü yer almaktadır. Yöntem bölümünde çok boyutlu ölçekleme analizine yer verilmiştir. Bulgular bölümünde ÇBÖ analizi sonuçları aktarılmış ve yorumlarda bulunulmuştur. Ülkeler arası farklılıkların tespiti için ülkelere ait çalışma değişkenleri incelenmiştir. Sonuç bölümünde ÇBÖ analizi bulgularına ve istihdam ile işsizlik göstergeleri iyi düzeyde olan ülkelere dayalı değerlendirilmeler yapılmıştır.

² AB ülkeleri: Avusturya, Almanya, Bulgaristan, Belçika, Çekya, Danimarka, Estonya, Hırvatistan, Fransa, Finlandiya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY, AB'de Kıbrıs olarak geçmektedir.), İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Macaristan, Hollanda, Portekiz, Polonya, Romanya, Yunanistan, Slovenya, Slovakya

1. LİTERATÜR

İstihdam ve işsizliğin boyutlarının incelenmesi üzerine literatür çerçevesinde Türkiye’de ve diğer ülkelerde yapılmış çalışmalar vardır. Bu bölümde, literatürdeki çalışmalardan bazıları özetlenerek sunulmuştur.

Moeis (1992), Endonezya’da Sakernas verileriyle eğitilmiş işsizliği analiz etmiştir. Çalışmada uygulanan OLS ve Probit tekniklerinin sonucu lise mezunlarının üniversite mezunlarına kıyasla daha uzun süre iş aradıklarını ve işsiz kalma olasılıklarının ortaokul mezunlarına kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Çoklu doğrusal regresyon yöntemiyle de eğitim ve yaşın (24-39 yaş) iş arama olasılığını ve iş arama süresini etkilediği; cinsiyetin iş arama olasılığını, hanedeki statünün ise iş arama süresini etkilediği belirlenmiştir. Eğitim ne kadar yüksekse veya yaş ne kadar küçükse iş arama olasılığının o kadar yüksek ve iş arama süresinin de o kadar uzun olduğu yorumu yapılmıştır.

Tervo (2006) makalesi bölgesel işsizliğin serbest meslek üzerindeki rolünü analiz etmiştir. Ampirik analiz, 1970 yılında 0-14 yaşları arasında Finlandiya’da ikamet eden ve daha sonraki istihdamı incelenen bireylerin örneklemindeki verilere dayanmaktadır. Logit modellerinin tahminleri, bir bölgedeki yüksek işsizliğin serbest meslek sahibi ailelerden gelen bireyleri serbest meslek sahibi olmaya ittiğini ancak ücretli ailelerden gelen bireyleri ise serbest meslek sahibi olmaya yöneltmediğini belirlemiştir.

Paul ve Moser (2009), bir fabrika kapanışının parçası olan bireylerin psikolojik sağlıklarını değerlendiren kesitsel çalışmaların bir alt kümesini tanımlamışlardır. Bu çalışmalarda, işsiz bireylerin çalışan bireylerden daha yüksek düzeyde sıkıntıya sahip olduklarını, artan sıkıntıdan işsizlik durumunun sorumlu olduğu sonucunu güçlendirdiğini belirlemişlerdir. Meta-analitik bulgular, bireyler işsizliğe girdikçe sıkıntıda önemli artış ve bireyler istihdama girdikçe sıkıntıda önemli azalma olduğunu göstermiştir.

Marelli vd. (2013), 1980-2009 dönemi için seçilen 26 Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkeleri için uygulanan panel veri analiziyle ekonomik büyüme, ekonomik özgürlük, iş gücü piyasası reformları, yüksek oranda yarı zamanlı istihdam ve aktif iş gücü piyasası politikaları belirleyicilerinin işsizliği azalttığını ve iş gücü piyasası performansını iyileştirdiğini tespit etmiştir. Bu belirleyicilerin genç işsizlik üzerindeki etkisinin genel işsizlik üzerindeki etkisinden daha büyük olduğunu saptamıştır.

Çondur ve Bölükbaş (2014), ortak çalışmalarında 2000Q1-2010Q4 dönemi temel alarak Granger Nedensellik Testi uygulamıştır. Test sonucu genç işsizlikten GSYİH’ye doğru bir nedensellik ve üretici fiyat endeksinden (ÜFE) genç işsizliğe doğru bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır. Türkiye’de GSYİH ve ÜFE’deki değişimlerin doğrudan ve dolaylı olarak genç işsizliği etkileyebileceğini ifade etmişlerdir.

Lewandowska-Gwarda (2018) araştırmasında kadın işsizliğini ve belirleyicilerini araştırmak için mekânsal perspektiften coğrafi ağırlıklı regresyonu kapsayan CBS ve mekansal analiz yöntemlerini kullanmıştır. Araştırma sonuçları, 2003-2016 döneminde Polonya’da kadın işsizliğinin azaldığını, ancak yine de erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Analizin sonuçları, ekonomik olmayan (sosyal) faktörlerin 2016’da Polonya’daki kadın işsizlik seviyesini büyük ölçüde etkilediğini ve kadın işsizliğinin belirleyicilerinin coğrafi yere göre çeşitlilik gösterdiğini kanıtlamıştır.

Sever ve İğdeli’nin (2018) çalışmasında, Türkiye’de 2008-2016 yılları arasında genç işsizliğinin belirleyicileri Johansen eşbütünleşme testi ve vektör hata düzeltme modeli ile analiz edilmiştir. Ekonomik krizlerin genç istihdamını azaltacağını ve kişi başına düşen gelirdeki artışın uzun vadede genç işsizlik sorununu azaltacağını belirlemişlerdir. Ancak, yetişkin iş gücü işsizliği, dışa açıklık düzeyi ve doğrudan yabancı yatırım, uzun vadede genç istihdamı olumsuz etkilediği saptanmıştır. Teknoloji yoğun işe alımlarının yoğun işe alımın, uzmanlık ve beceri düzeyleri yeterli olmayan genç bir işçiyi işe alma eğiliminin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Setyadi vd. (2019) çalışması, Orta Java eyaletindeki işsizlerin özelliklerini tanımlamayı ve eğitilmiş işsizlik süresi modelini belirlemeyi amaçlamıştır. Ulusal İş gücü Anketi 2015’ten örneklenen 1721 iş gücünün işsizlik süresi üzerinde yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, işsizlik dönemindeki gelir ve sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinin GSYİH’ye göre etkisi doğrusal regresyon modeliyle araştırılmıştır. Yaş, cinsiyet, iş arayanların geliri, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim düzeyi ve tarım sektöründe GSYİH değişkenlerinin işsizlik süresini pozitif etkilediği; hanehalkı reisi statüsü, lise eğitim düzeyi ve GSYİH hizmet sektörü değişkenlerinin işsizlik süresini negatif etkilediği belirlenmiştir.

Erikli ve Bayat (2019), lisans veya lisansüstü düzeyde eğitime sahip olan ve uzun süreli işsiz olan gençlerin eğitim-istihdam ilişkisini nasıl algıladıklarını ve üniversite eğitimine yükledikleri anlamı araştırmıştır. 2018 yılında Ankara’da 420 katılımcıyla yapılan çalışma gençlerin çoğunluğunun eğitimin iş gücü piyasasında istihdam edilebilirliği artırıcı olduğunu ve daha iyi işlerde çalışmada önemli bir etken olduğuna inandıklarını belirlemiştir.

Yıldız ve Yıldız (2019), Türkiye’de 2006-2016 yıllarını kapsayan aylık verilerle kadın ve erkek iş gücüne katılımı ile kamu eğitim harcaması arasındaki ilişkiyi VAR modeliyle araştırmıştır. Kamu eğitim harcamalarında artış olmasının kadınların erkeklere kıyasla iş gücüne katılımını daha yüksek oranda sağladığını tespit etmişlerdir. Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranının düşük olmasının ekonominin gelir, tasarruf, üretim gibi göstergelerinde kayıplarla birlikte küresel rekabet gücünü zayıflatıcı etki oluşturduğu belirtilmiştir.

Altunöz (2020), 1998-2015 yılları Türkiye de genç işsizlik ile eğitim seviyesi arasındaki ilişki ekonometrik analizde Johansen-Juselius eşbütünleşme yöntemiyle incelenmiştir. Altunöz analiz sonucu ilgili dönem için lise ve yüksek eğitimdeki artışın genç işsizlik üzerinde azaltıcı etkisi olduğunun anlaşıldığını ifade etmiştir.

Pacitti (2020), ABD 2000-2014 için üç aylık veriler ve 1983-2014 ve 1969-2014 örnekleme dönemleri için yıllık verilerde iş kaybının maliyetinin -iş kaybıyla bağlantılı yıllık gelir kaybının- ve uzun vadeli işsizliğin payının, diğer iş gücü piyasası değişkenlerine kıyasla yavaş ücret artışından sorumlu olabileceği savını regresyon analiziyle araştırmıştır. Araştırmada iş kaybı maliyetinin ve uzun vadeli işsizliğin payının ücret artışı için daha açıklayıcı ve tahmin edici bir güce sahip olduğu şeklindeki hipotezi doğrulanmıştır. Sonucun farklı örneklem ve tahmin dönemlerinin kullanımına karşı sağlam (robust) olduğu belirlenmiştir. Üç dönem için bir ücret-Phillips eğrisi kullanan ampirik kanıtlar, iş kaybının maliyetinin ve uzun vadeli işsizliğin payının, özellikle büyük ekonomik durgunluktan kurtulma sırasında, ABD'deki ücret artışını konvansiyonellere göre daha iyi açıkladığını ve tahmin ettiğini göstermiştir.

Miyamoto vd. (2020), 2000-2018 dönemi 25 Avrupa ülkesi için yıllık verileri kullanılarak uzun süreli işsizlik, makroekonomik ve iş gücü piyasası değişkenlerini ele almıştır. Uzun süreli işsizlik görülme sıklığı, Okun yasası ve Phillips eğrisi tarafından önerilen gecikmeli GSYİH büyüme oranı enflasyon oranıyla negatif ilişkili; istihdam, eğitim veya öğretimde olmayan gençlerle pozitif ilişkili belirlenmiştir. İş gücü piyasası politikalarında uzun süreli işsizlik görülme sıklığı ile harcamalar arasında negatif ilişki saptanmıştır. Regresyon analizi sonuçları, etkili aktif iş gücü piyasası politikalarıyla yeterli harcamanın sağlanması, beceri uyumsuzluklarının ele alınması ve iş gücü piyasası eşleştirme verimliliğinin artırılması yoluyla yüksek uzun süreli işsizlik görülme sıklığının azaltılabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Maral vd. (2021), Türkiye'de 1988-2019 dönemindeki genç işsizliği üzerinde yükseköğretim harcamalarının (YÖH) etkisini araştırılmakla birlikte kontrol değişkenleri olarak kişi başına düşen reel GSYİH, emek verimliliği (EV) ve brüt sermaye oluşumu (BSO) alınmıştır. ARDL eş bütünleşme yaklaşımıyla analizlerden genç işsizliğinin YÖH ve BSO ile negatif; GSYİH ve EV ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Uzun dönem katsayılarından genç işsizlik üzerinde en yüksek etkiye sahip değişken GSYİH olup bu değişkeni sırasıyla BSO, YÖH ve EV takip etmiştir.

Ni vd. (2021), Malezya'da kentleşme, enflasyon, GSYİH ve doğrudan yabancı yatırım arasındaki genç işsizliğine yönelik ilişkiyi araştırmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonucu genç işsizlik oranı üzerinde doğrudan yabancı yatırım ve GSYİH büyümesinin önemli faktörler olduğunu, kentleşme ve enflasyonun önemsiz olduğunu ortaya koymuştur. GSYİH büyümesinin artırılmasının Malezya'da işsizliği azaltmaya yardımcı olabileceği bulunmuştur.

Conteh (2021), 2001-2019 yılları Liberya için ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki bağıntıyı zaman serisi tekniklerini kullanarak incelemiştir. İşsizlik ile GSYİH arasındaki ilişkiyi incelemek için birim kök testi ve Otoregresif Dağılım Gecikmesi sınırları testi ve Dickey-Fuller Eşbütünleşme testi kullanılmıştır. Hem uzun hem de orta vadede, test sonuçları işsizlik ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Lozano ve Rentería (2021) çalışmasıyla uzun süreli işsizlik 2000-2018 yılları arasında 25 Avrupa ülkesinde araştırılmıştır. 2008 ekonomik durgunluğunun uzun süreli işsizliğin uzunluğu üzerindeki etkisinin ülkelere göre çok farklı olduğu ve bu etkinin özellikle İrlanda'da, Güney ve Doğu ülkelerinde büyük olduğu görülmüştür. Bazı ülkelerde, cesareti kırılmış işçi etkisi nedeniyle uzun süreli işsizlik ölçümünün düşük olarak tahmin edildiği gösterilmiştir.

Selmonaj ve Morina (2021), Batı Balkan ülkeleri ile seçilmiş AB ülkelerini analiz ederek/karşılaştırarak işsizliğin suç oranı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. İşsizlik suç oranı üzerinde pozitif etki göstermiş ve işsizliğin artması ile suç oranında 1 birim (%) artış görülmüştür. Bu sonuç, artan işsizlikle birlikte suç oranının da artacağını belirten ekonomik teori ile örtüşmüştür.

2. YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi olarak çok boyutlu ölçekleme analizi kullanılacağına karar verilmiştir. Çalışmada değişkenler nicel yapıda olduğu için metrik ÇBÖ analizi geçerli olmuştur. Analizde en yaygın kullanılan uzaklık ölçülerinden Euclidean uzaklık ölçüsü uygulanmıştır. Boyut sayısını belirlemede Kruskal'in stress ölçümü, Young'ın formül 1 S-stress ölçümü ve R^2 kare korelasyon göstergesi kullanılmıştır.

ÇBÖ analizi nesnelerin (veya değişkenlerin), ikili kıyaslamalarının yapılarak nesnelere (veya değişkenler) arasındaki benzerlik veya benzemezliklerine (birbirlerine olan uzaklıklarına) göre iki veya daha fazla boyutlu uzayda konumlandırılması konusunu kapsamaktadır. ÇBÖ analizi farklı bilim dallarında algısal haritalama, en küçük uzay analizi veya çok boyutlu benzerlik yapı analizi gibi farklı isimlendirmeler çerçevesinde kullanılmaktadır.

ÇBÖ, araştırmacının bir dizi nesnenin (veya değişkenin) algılanan göreceli görüntüsünün belirlemesini sağlayan (verilerin görsel olarak keşfedilmesini sağlayan) işlemler sürecidir. Spesifik olarak, ÇBÖ, verilerin neyi gösterdiğini kolayca görebilmemiz ve anlayabilmemiz için verilerin yapısını boyutsal bir biçimde tasvir eden istatistiksel yöntem veya model ailesini temsil etmektedir. ÇBÖ, büyük veri bağlamında veri görselleştirmenin bir analitik aracı olarak düşünülebilmektedir (Ding, 2018).

Keşfedici bir veri analizi tekniği olan ÇBÖ, nesnelerin boyutsal bir temsili üretmek için nesnelere arasındaki yakınlıkları kullanan bir teknikler bütünüdür. Yakınlık matrisi genellikle bir farklılık matrisidir. Türetilmiş boyutsal temsil, bir harita üzerindeki noktaların geometrik görünümünden oluşmakta ve her nokta nesnelere birine karşılık gelmektedir. Nesnelere arasındaki benzerlik ne kadar büyük olursa nesnelere haritada o kadar yakın olmaktadır (Jobson, 1992).

Nesneler arasındaki benzerlik-benzemezliklerin, aralıklı veya oransal ölçekle ölçülmüş sürekli değişkenler üzerinden belirlenmesi için metrik ÇBÖ, sınıflama veya sıralama ölçekte ölçülmüş kesikli değişkenler üzerinden belirlenmesi için metrik olmayan ÇBÖ analizi tasarlanmıştır. ÇBÖ analizinde uzaklık matrisinden yararlanılır ve veri yapısına uygun uzaklık matrisiyle hesaplamalar yapılır. Uzaklık matrisi, test puanlarının zaman içinde birbirine ne kadar benzer veya farklı olduğu hakkında bilgi veriyor olarak düşünülebilir. ÇBÖ modeli bu bilgiyi alır ve test puanlarını uzayda bir nokta olarak temsil eder. Verilerdeki bilgileri en doğru şekilde temsil eden noktaların modeli ÇBÖ çözümü veya yapılandırmasıdır (Ding, 2018).

ÇBÖ analizinde öncelikli olarak uzaklık matrisi uzaklık ölçülerine dayalı oluşturulur. Uzaklık matrisine dayalı nesnelerin birbirine olan konumları belirlenir. Konumlar iki veya daha fazla boyutlu uzaya yerleştirilir. İkinci aşamada nesnelerin kaç boyutlu uzayda temsil edileceğine karar verilir. Amaç en düşük boyutlu uzayda nesnelerin en iyi temsiline ulaşmaktır.

Metrik ÇBÖ’de i ve j nesnesi için en yaygın kullanılan Euclidean uzaklık ölçüsüdür. Uzaklıklar bir dizi nesnenin tüm nesne çiftlerinin (i, j) gerçek değerlere eşleştirilmesiyle belirlenir. i ve j birimi için Euclidean uzaklığı;

$$d_{ij} = \left[\sum_{k=1}^r (X_{ik} - X_{jk})^2 \right]^{1/2} \quad (1)$$

formülüyle hesaplanır. X , veri matrisi X_{ik} ’lerden oluşmakta olup r boyutlu uzayda n noktanın konumunu belirtmektedir. X_{ik} , k koordinat ekseninde i noktasının değeridir (koordinatıdır).

ÇBÖ analizinde verilerde gerçekte kaç boyutun temsil edildiğinin belirlenmesi gerekir. Öncelikli amaç, orijinal verileri mümkün olduğunca düşük boyutlu bir koordinat sistemine yerleştirmektir (Johnson ve Wichern, 1999). Boyut sayısına genellikle üç yaklaşımdan biri yoluyla karar verilir: Öznel değerlendirme, stress ölçümü veya genel uyum indeksidir. ÇBÖ uygulandıktan sonra uygunluk (uyum iyiliği) için orijinal verilerden elde edilen uzaklık ile konum uzaklığı karşılaştırılır. Çözümünün ne kadar iyi uyduğu ölçülmeye çalışılır. Stress ölçümü, orijinal uzaklık matrisiyle sonuçları bulmaya uygunluğu karşılaştırmak için kullanılır. Bir modelin uyum iyiliğini belirlemek için en yaygın kullanılan ölçülerden biri Kruskal’in stress ölçümüdür. Kruskal’in stress ölçümü aşağıdaki gibi tanımlanır (Hair vd., 2014).

$$Stress = \sqrt{\frac{\sum (d_{ij} - \hat{d}_{ij})^2}{\sum (d_{ij} - \bar{d})^2}} \quad (2)$$

d_{ij} : Modelde tahmin edilen uzaklık

\hat{d}_{ij} : Uzaklıklar (en uygun şekilde dönüştürülmüş verilere dayalı uzaklık)

\bar{d} : Model tahmin edilen uzaklığın ortalaması

Diğer uyum ölçülerinden biri Young'ın formül 1 S-stress ölçümüdür (Ding, 2018).

$$Stress = \sqrt{\frac{\sum (d_{ij}^2 - \hat{d}_{ij}^2)}{\sum d_{ij}^2}} \quad (3)$$

Her iki ölçümde de \hat{d}_{ij} tahmin değerleri orijinal d_{ij} değerlerine yaklaştıkça stress değeri düşer, böylece nesnelere arasındaki uzaklıklar en iyi şekilde eşleşir.

Stress değeri “artık kareler toplamı” olduğu için pozitif değerlidir ve ne kadar küçükse o kadar iyi uyum var demektir. Deneysel ve yapay verilerle gerçekleştirilen deneylerle stress için aşağıdaki değerlendirme yapılmıştır (Kruskal, 1964).

Stress	20%	10%	5%	2½%	0%
Uyum iyiliği	Zayıf	Orta	İyi	Çok iyi	Mükemmel

R^2 , kare korelasyon göstergesi ÇBÖ’de bir uyum indeksi olarak kullanılabilir. Ham verilerin ÇBÖ modeline ne kadar iyi uyduğunun bir ölçüsüdür. R^2 , ÇBÖ analizi tarafından açıklanabilen farklılıkların varyans oranının (optimal olarak ölçeklenmiş veri) göstergesi şeklinde yorumlanabilir. 0,60 veya daha yüksek değerli ölçüler kabul edilebilir olarak dikkate alınır ve R^2 ne kadar yüksek değerliyse uyum o kadar iyi demektir (Hair vd., 2014).

3. BULGULAR

Çalışmanın bulgularını, çok boyutlu ölçekleme analiziyle ülkelerin ve değişkenlerin birbirine olan uzaklıklarının belirlendiği sonuçlar oluşturmuştur. Bulguların belirlenmesinde çalışmanın değişkenleri olarak işsizlik ve istihdam göstergeleri olan yedi değişken kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler, değişkenlerin açıklamaları ve değişken bilgilerinin derlendiği veri kaynakları Tablo 1’de sunulmuştur. En güncel veriler 2019 ve 2020 yıllarına ait olduğu için en güncel veri kaynakları çalışmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Değişkenleri

Değişken	Değişken açıklaması	Veri Kaynağı
İSZ	Toplam İşsizlik oranı, iş gücü içindeki yüzdesi	OECD
GİSZ	Genç işsizlik oranı (15-24 yaş arası toplam iş gücü içindeki yüzdesi)	Dünya Bankası
KİSZ	Kadın işsizlik oranı (kadın iş gücü içindeki yüzdesi)	Dünya Bankası
YİSZ	Üniversite mezunlarında işsizlik oranı (Toplam iş gücü içindeki yüzdesi)	OECD
UİSZ	Uzun dönem işsizlik oranı (Toplam işsizler içindeki payı)	OECD, Dünya Bankası
İGK	İş gücüne katılım oranı 25-64 yaş, aynı yaş grubundaki yüzdesi	OECD
İDM	İstihdamın nüfusa oranı, 15+, toplam (%)	Dünya Bankası

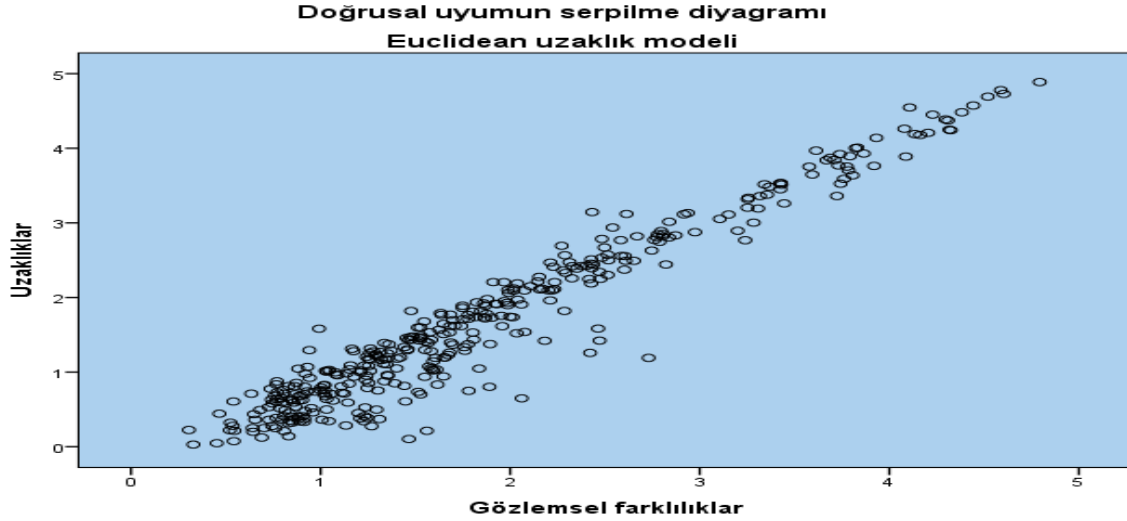
3.1. Ülkelerin Çok Boyutlu Ölçekleme Analiziyle İncelenmesi

Çok boyutlu ölçekleme analizinde araştırma değişkenlerine göre ülkelerin birbirlerine olan uzaklıklarından iki boyutlu uzayda konumları belirlenmesi amaçlanmıştır. Analizde hesaplamalarda Euclidian Uzaklık kullanılmış ve değişkenlerde z standartlaştırması yapılmıştır. Orijinal gösterim uzaklığı ile tahmin edilen gösterim uzaklığı arasındaki uyumu belirlemede kullanılan Young formül 1 s-stress istatistiği hesaplaması 0,001'den daha fazla iyileşmenin sağlanmadığı duruma kadar yinelenmiştir.

Tablo 2: Stress Hesaplama Sonuçları

Young formül 1 S-stress değeri		
Yineleme	S-stress	Gelişme
1	0,13554	-
2	0,10191	0,03364
3	0,09917	0,00274
4	0,09883	0,00034
Kruskal Stress değeri = 0,09186		
R ² =0,97362		

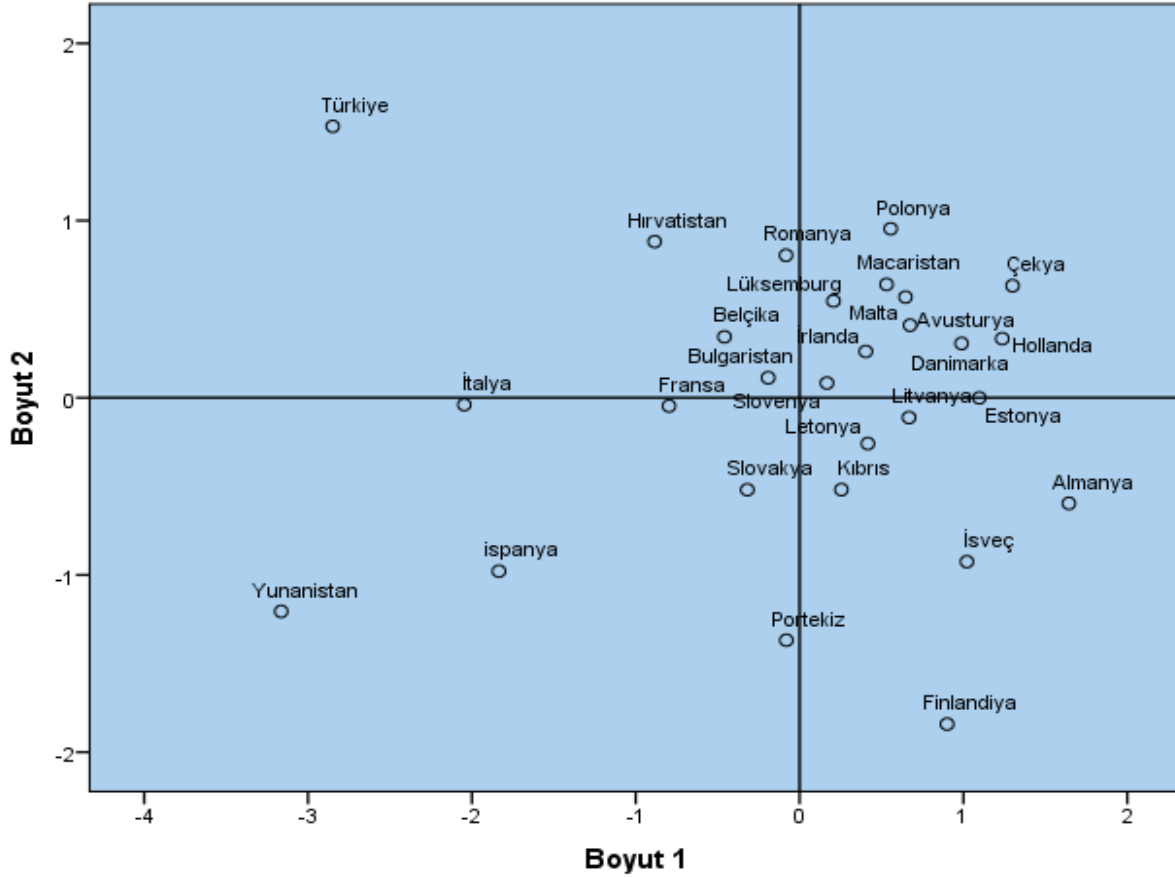
ÇBÖ analizi sonucunda Tablo 2'den iki boyutlu uzayda Young'ın formül 1 s-stress değeri birinci yinelemede 0,13554 iken yineleme devam ederek dördüncü yinelemeden sonra 0,001'den daha fazla iyileşme sağlanamadığı belirlenmiştir, dolayısıyla yineleme durdurulmuştur. Dördüncü yinelemede Young'ın formül 1 s-stress değeri 0,09883 olmuştur. Bu değeri 0,10'dan daha düşük değerli olduğu için orijinal ile tahmin edilen gösterim uzaklığı arasındaki uyumun iyi olduğu söylenebilir. İki boyutlu uzayda Kruskal stress değeri 0,09186 değeri orta ile iyi uyum arasında (0,05-0,10 aralığında) olduğu için uyum iyiliğinin iyi olarak yorumlanacağı söylenir. İki boyutlu uzay çözümünde R²=0,97362 değeri 1'e yakın olduğu için uyumun iyi olduğu söylenir. Böylece, stress değerlerine ve R² değerine dayalı olarak çok boyutlu ölçekleme analizinde iki boyutlu uzayda gösterimlerin yapılması uygundur sonucuna ulaşılır.

Şekil 1: Euclidian Uzaklık Modelinde Ülkeler Gözlemsel Farklılıklar ile Uzaklıkların Uyum Serpilme Diyagramı

ÇBÖ analizi sonucu yukarıdaki Şekil 1'deki Euclidian uzaklık modelinde ülkeler gözlemsel farklılıklar ile uzaklıkların uyum serpilme diyagramından, belirlenen ülkeler arası tahmini uzaklıklar ile gözlemsel farklılıklar arasındaki ilişkinin bir doğruyla temsil edilebileceği görülmektedir. Doğrusal ilişki yapısı tahmini uzaklıklar ile gerçek değerlerin uyum içinde olduğunu belirtmekte ve ÇBÖ analizinin uygunluğunun bir ölçüsü olarak kabul edilmektedir.

ÇBÖ analizi sonucu ülkelerin konumları için iki boyutlu uzayda belirlenen grafik yapısı aşağıda Şekil 2'de sunulmuştur. Birbirine yakın konumdaki ülkeler araştırma değişkenleri bakımından birbirine daha çok benzerken uzak konumdaki ülkeler ise birbirine daha az benzemektedir. En benzer ülkeler Boyut 1 ve Boyut 2'de sıfır noktasına (yatay ve dikey eksen kesişimin olduğu yere) en yakın olanlardır. Şekil 2'den AB üyesi ülkelerin çoğunluğunun birbirine yakın konumlandığı görülmektedir. Boyut 1'e göre ülkelerin konumlarına bakıldığında Türkiye, Yunanistan, İtalya ve İspanya'nın sol tarafta ve diğer ülkelere kıyasla uzakta yer aldığı ve Almanya'nın ise sağ tarafta diğer AB üyesi ülkelere kıyasla uzakta yer aldığı görülmektedir. Boyut 2 dikkate alındığında ise Türkiye ve Finlandiya'nın en uzakta konumlandığı görülmektedir. Türkiye, her iki boyuta göre de AB üyesi ülkelerden ayrı konumda yer almıştır.

Şekil 2: Çok Boyutlu Ölçekleme ile Euclidian Uzaklık Modelinde Ülkelerin İki Boyutta Görselleştirilmesi

Ülke koordinat değerleri (stimulus koordinatları) aşağıda Tablo 3'ten incelendiğinde Boyut 1 için sıfır noktasına en yakın olup en küçük değere sahip ülkeler Portekiz ve Romanya iken en uzak olup en büyük değere sahip ülkeler Yunanistan ve Türkiye'dir. Boyut 2 için merkez sıfır noktasına en yakın ülkeler Estonya, İtalya ve Fransa iken en uzak ülkeler Finlandiya ve Türkiye'dir. Her iki boyutta da Türkiye merkez sıfır noktasına uzakta yer alan ülke olmuştur.

Tablo 3: Ülkelerin Koordinat Değerleri

ÜLKELER	Boyut	
	1	2
Avusturya	0,6740	0,4094
Belçika	-0,4586	0,3441
Bulgaristan	-0,1916	0,1128
GKRY	0,2552	-0,5184
Çekya ³	1,2994	0,6322
Almanya	1,6440	-0,5962
Danimarka	0,9888	0,3065
İspanya	-1,8351	-0,9788
Estonya	1,0968	-0,0009
Finlandiya	0,9002	-1,8419
Fransa	-0,7970	-0,0462
Yunanistan	-3,1640	-1,2060
Hırvatistan	-0,8842	0,8816
Macaristan	0,5305	0,6402
İrlanda	0,4037	0,2617
İtalya	-2,0466	-0,0392
Litvanya	0,6675	-0,1113
Lüksemburg	0,2068	0,5462
Letonya	0,4164	-0,2586
Malta	0,6463	0,5682
Hollanda	1,2368	0,3336
Polonya	0,5561	0,9541
Portekiz	-0,0806	-1,3682
Romanya	-0,0830	0,8042
Slovakya	-0,3195	-0,5193
Slovenya	0,1666	0,0834
İsveç	1,0208	-0,9250
Türkiye	-2,8495	1,5318

Türkiye'nin AB üyesi ülkelere olan uzaklıklarının belirlendiği optimal ölçekli veri farklılıklarının yer aldığı Tablo 4'ten Türkiye'ye en yakın (en küçük değere sahip) ülkenin İtalya ve ikinci sırada en yakın ülkenin Hırvatistan olduğu belirlenmektedir. Türkiye'ye en uzakta konumlanan (en büyük değere sahip) ülke Finlandiya'dır ve uzakta konumlanan diğer ülkeler ise Almanya, Fransa ve İsveç'tir.

³ Çek Cumhuriyeti olarak da adlandırılan ülke AB'de Çekya (Czechia) olarak geçtiği için ülke ismi olarak Çekya kullanılmıştır.

Tablo 4: Türkiye'nin AB üyesi Ülkeleri için Optimal Ölçekli Veri Farklılıkları

AB üyesi ülke	Türkiye
Almanya	4,972
Avusturya	3,698
Belçika	2,669
Bulgaristan	3,013
Çekya	4,244
Danimarka	4,03
Estonya	4,234
Finlandiya	5,044
Fransa	2,588
Hırvatistan	2,071
Hollanda	4,259
İrlanda	3,491
İspanya	2,708
İsveç	4,584

AB üyesi ülke	Türkiye
İtalya	1,763
GKRY	3,72
Letonya	3,724
Litvanya	3,881
Lüksemburg	3,211
Macaristan	3,496
Malta	3,625
Polonya	3,454
Portekiz	4,009
Romanya	2,86
Slovakya	3,256
Slovenya	3,345
Yunanistan	2,755

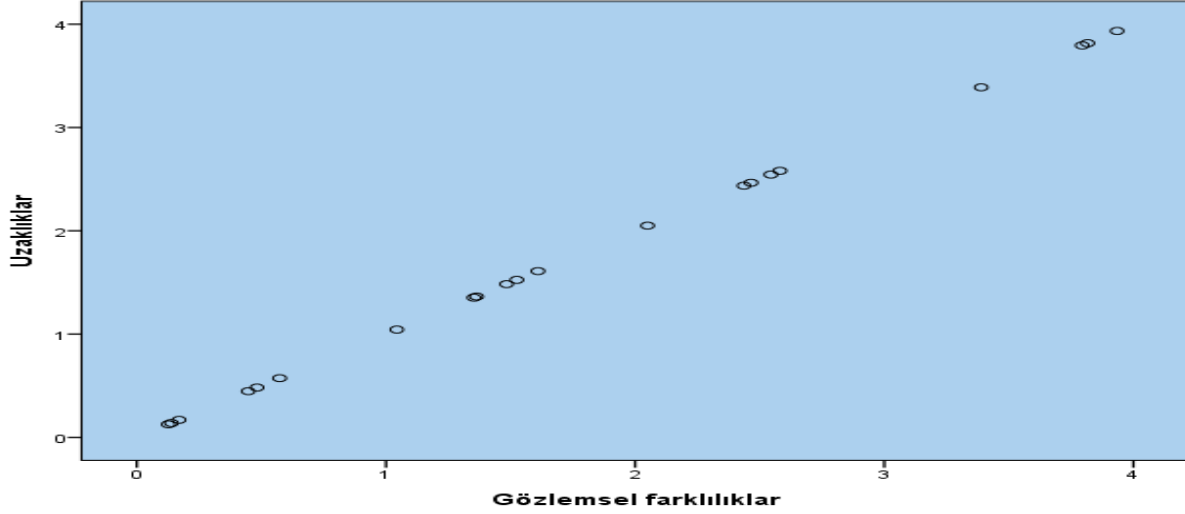
3.2. Değişkenlerin Çok Boyutlu Ölçekleme Analiziyle İncelenmesi

Araştırma değişkenlerinin birbirine olan benzerlik ve farklılıkları ÇBÖ analiziyle belirlenebilir. Analiz Tablo 5'ten iki boyutlu uzayda Young s-stress değeri birinci yinelemede 0,06055 iken yineleme devam ederek üçüncü yinelemeden sonra 0,001'den daha fazla iyileşme sağlanamadığı belirlenmiştir, dolayısıyla yineleme durdurulmuştur. Üçüncü yinelemede s-stress değeri 0,05683 olmuştur. Bu değer 0,10'dan daha düşük değerli olduğu için orijinal ile tahmin edilen gösterim uzaklığı arasındaki uyumun iyi olduğu söylenebilir. İki boyutlu uzayda Kruskal stress değeri 0,09838 değeri orta ile iyi uyum arasında olduğu için uyum iyiliğinin iyi olarak yorumlanacağı söylenir. İki boyutlu uzay çözümünde $R^2=0,97935$ değeri 1'e yakın olduğu için uyumun iyi olduğu söylenebilir. ÇBÖ analizinde iki boyutlu uzayda gösterimlerin yapılması uygundur sonucuna ulaşılır.

Tablo 5: Stress Hesaplama Sonuçları

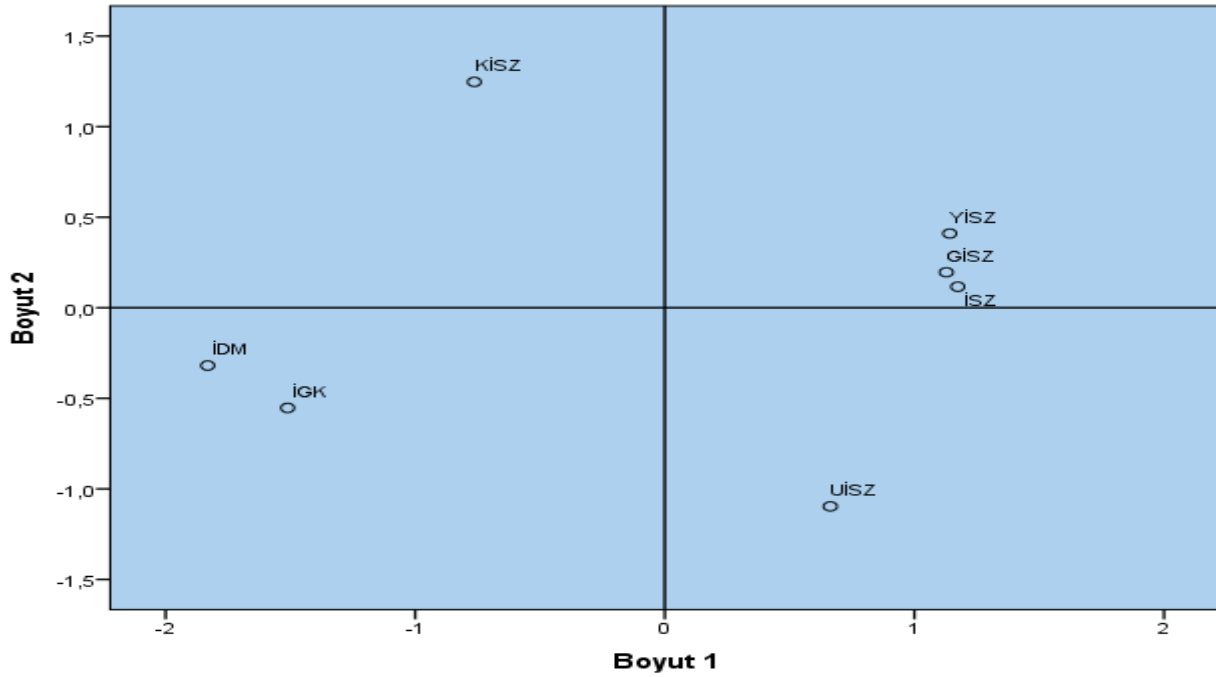
Young formül 1 S-stress değeri		
Yineleme	S-stres	Gelişme
1	0,06055	-
2	0,05693	0,00363
3	0,05683	0,00010
Kruskal Stress değeri = 0,09838		
R2 = 0,97935		

ÇBÖ analiziyle Şekil 3'deki Euclidian uzaklık modelinde değişkenler gözlemsel farklılıklar ile uzaklıkların uyum serpilme diyagramından, belirlenen değişkenler arası tahmini uzaklıklar ile gözlemsel farklılıklar arasındaki ilişkinin bir doğru şeklinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, ÇBÖ analizinin uygun olduğu kabul edilir.

Şekil 3: Euclidian Uzaklık Modelinde Ülkeler Gözlemsel Farklılıklar ile Uzaklıkların Uyum Serpilme Diyagramı

ÇBÖ analiziyle çalışma değişkenlerinin uzaklık gösterimleri Şekil 4'ten incelenebilir.

Şekil 4: Çok Boyutlu Ölçkleme ile Euclidian Uzaklık Modelinde Değişkenlerin İki Boyutta Görselleştirilmesi

Şekil 4'ten İSZ, YİSZ, GİSZ değişkenlerinin birbirine çok yakın olduğu, dolayısıyla İSZ, YİSZ, GİSZ'nin benzer özellikte değerlendirmeler yapılmasına olanak sağlayacağı değerlendirilmesi yapılabilir. KİSZ ile UİSZ'nin diğer değişkenlere göre uzakta konumlandıkları, dolayısıyla ayrı değerlendirmeleri gerektiği söylenebilir. İDM ve İGK değişkenlerinin birbirine yakın konumlandığı görülmekte, dolayısıyla İDM ve İGK'nın benzer özellikte ölçümler yapılmasına karşılık gelebileceği yorumu yapılabilir.

3.3. Ülkelerin Çalışma Değişken Değerleri ve Tanımlayıcı İstatistikler

ÇBÖ analizi bulgularından Türkiye'nin AB üyesi ülkelere uzak bir konumda yer aldığı belirlenmiştir. Bu aşamada ülkeler arası farklılıkların tespiti için ülkelere ait çalışma değişkenleri bilgileri incelenebilir.

Tablo 6: Ülkelere Ait Araştırma Değişkenleri Değerleri

	İSZ	GİSZ	KİSZ	YİSZ	UİSZ	İGK	İDM
Almanya	3,15	5,75	16,01	1,81	38,16	84,42	57,96
Avusturya	4,84	8,51	4,57	3	25,13	80,92	56,45
Belçika	5,37	14,25	4,95	3,15	43,51	77,19	50,13
Bulgaristan	5,71	8,89	2,38	1,91	45	81,13	51,68
Çekya	2,02	5,63	5,32	0,99	22,3	84,4	57,92
Danimarka	5,06	10,05	4,86	3,95	16,7	83,38	58,41
Estonya	4,53	11,09	8,36	2,86	19,99	84,66	58,84
Finlandiya	6,74	17,09	21,51	3,94	18,49	83,46	54,78
Fransa	8,43	19,54	3,27	5,1	38,83	79,71	49,46
Hırvatistan	7,2	16,62	11,13	5,25	28,1	73,28	47,64
Hollanda	3,4	6,77	4,98	2,27	31,37	83,46	61,24
İrlanda	4,98	12,56	5,55	3,22	33,28	79,4	57,75
İspanya	14,11	32,61	6,18	8,61	37,83	81,03	47,44
İsveç	6,77	20,22	3,38	3,72	11,7	89,07	58,79
İtalya	10,03	29,22	5,43	5,7	57,02	72,87	43,89
GKRY	7,21	16,04	2,74	6,15	29,1	83,3	58,89
Letonya	6,31	12,48	7,33	3,62	38,18	84,12	56,77
Litvanya	6,28	11,87	3,37	2,9	30,63	85,74	56,8
Lüksemburg	5,59	16,82	3,61	3,64	22,77	79,38	55,8
Macaristan	3,3	11,4	5,53	1,54	27,2	80,3	54,25
Malta	4,09	9,16	5,98	2,21	25,12	79,7	55,87
Polonya	3,28	9,84	6,9	1,99	20	76,8	54,58
Portekiz	6,68	18,29	16,36	5,31	42,61	83,67	53,76
Romanya	4,84	16,78	8,01	1,57	29,9	76,1	52,38
Slovakya	5,77	16,11	7,16	2,5	54,96	80,39	55,05
Slovenya	4,47	8,15	3,61	3	42,96	81,84	54,41
Türkiye	13,73	24,64	3,87	13,5	23,48	62,35	43,37
Yunanistan	17,33	35,11	4,73	12,15	70,14	76,79	42,7

: En iyi değerler

: En olumsuz değerler

Tablo 6'dan Türkiye'nin, İSZ, YİSZ, İGK ve İDM için en olumsuz değerlere sahip ülkeler arasında yer aldığı belirlenmektedir. GİSZ için olumsuz değerler içinde sondan dördüncü sırada yer almıştır. Türkiye, KİSZ ve UİSZ değerlerinin her ikisi için de olumlu değerler içinde ülkeler arasında 8. sırada yer almıştır. Türkiye'ye en uzakta konumlanan Finlandiya, KİSZ dışındaki tüm değişken değerlerinde Türkiye'den daha iyi değerlere sahiptir.

İsveç, tüm değişkenler için Türkiye'den daha iyi değerlere sahip olduğu belirlenmektedir. Almanya, KİSZ ile UİSZ ve Fransa, UİSZ dışındaki tüm değişkenlerde Türkiye'den daha iyi değerlere sahiptir. Türkiye'nin AB üyesi ülkelere göre konumlanmasında en belirleyici değişkenler İSZ, GİSZ, YİSZ, İGK ve İDM olmuştur. Çoğu değişkenler bakımından olumsuz değerlere sahip İtalya ve Yunanistan diğer AB üyesi ülkelere göre konumda yer almıştır. Yunanistan İSZ, GİSZ, KİSZ, YİSZ, İDM açısından ve İtalya ise GİSZ, KİSZ, UİSZ açısından Türkiye'den daha olumsuz düzeylere sahiptir.

Tablo 7'de tanımlayıcı istatistiklerden minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, Türkiye'nin, İSZ, GİSZ ve YİSZ değerleri ortalamaların üzerinde ve İGK ve İDM değerleri ortalamasının altında kaldığı için bu göstergeler bakımında Türkiye'nin başarısızlık gösterdiği söylenebilir. Değişkenler arasında ülkeden ülkeye en yüksek değişkenliğin en yüksek standart sapma değerine sahip UİSZ değişkeni olduğu belirlenmektedir. UİSZ değeri 11,70 ile 70,14 arasında değişmekte olup en farklı değerlerin gözlemlendiği değişken olmuştur. En olumsuz iki değer olarak maksimum YİSZ ve minimum İGK değeri Türkiye'ye aittir. Bu değerler bakımından Türkiye'de gelişme sağlanması gerekmektedir.

Tablo 7: Ünelere Ait Araştırma Değişkenlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	İSZ	GİSZ	KİSZ	YİSZ	UİSZ	İGK	İDM
Minimum	2,02	5,63	2,38	0,99	11,70	62,35	42,70
Maksimum	17,33	35,11	21,51	13,50	70,14	89,07	61,24
Ortalama	6,4717	15,1961	6,6793	4,1271	33,0162	80,3154	53,8218
Standart sapma	3,51430	7,66587	4,48952	2,97110	13,31693	5,12358	5,04401

SONUÇ

ÇBÖ analiziyle toplam işsizlik, üniversite mezunlarında işsizlik ile genç işsizlik oranının benzer özellikte ve istihdam ve iş gücüne katılım oranının benzer özellikte ölçümler yapılmasını sağlayacağı yorumu yapılabilir. Kadın işsizlik oranı ile uzun süre işsizlik oranının diğer değişkenlere göre ayrı konumlandığı, bu nedenle de ayrı değerlendirilmeleri gerektiği söylenebilir.

ÇBÖ analizi sonucu AB üyesi ülkelerin çoğunluğunun birbirine yakın konumlandığı, İtalya, İspanya, Yunanistan, Finlandiya ve Portekiz'in diğer AB üyesi ülkelere göre uzakta konumlandığı belirlenmiştir. Türkiye, AB üyesi ülkelere göre uzak konumda yer almıştır.

Türkiye'nin toplam işsizlik, genç işsizlik, üniversite mezunu işsizlik, iş gücüne katılım ve istihdam edilme bakımından AB üyesi ülkelerin çoğuna kıyasla başarısız seviyede olduğu belirlenmiştir. Bu göstergeler nedeniyle çoğu AB üyesi ülkeden ayrı konumda yer aldığı söylenebilir.

Türkiye'ye en yakın İtalya ve Hırvatistan olarak belirlenirken en uzaktaki ülkeler Finlandiya, Almanya, Fransa ve İsveç'tir. Çoğu değişkenler bakımından olumsuz değerlere sahip İtalya ve Yunanistan diğer AB üyesi ülkelere ayrı konumda yer almıştır. Türkiye'ye yakın konumda belirlenen Hırvatistan, işsizlik göstergeleri bakımından ortalamanın üzerinde ve istihdam göstergeleri bakımından ortalamanın altında değerlere sahiptir, dolayısıyla iyi göstergeler sergileyen bir ülke olmadığı açıktır. İsveç'in tüm değişken düzeylerinde; Finlandiya'nın kadın işsizlik oranı; Fransa'nın uzun dönem işsizlik oranı; Almanya'nın kadın işsizlik oranı ve uzun dönem işsizlik oranı dışındaki tüm değişken düzeylerinde Türkiye'den daha iyi değerlere sahip olduğu belirlenmiştir.

AB üyeliği sürecindeki Türkiye'nin işsizlik ve istihdam düzeyleri bakımından olumlu göstergelere sahip olmadığı çalışmayla belirlenmiştir. Türkiye'nin iyi göstergelere sahip ülkelerle birlikte sınıflanabilmesi için işsizliği azaltan ve istihdam olanaklarını arttıran ulusal ve bölgesel politikalar uygulaması esastır. Çekya, işsizlik, genç işsizlik, üniversite mezunu işsizlik açısından en iyi düzeydeki ülke ve diğer değişkenler bakımından da en iyi AB ülkeleri arasındadır.

Czech Republic Real Estate (Çek Cumhuriyeti Gayrimenkul) (2021), Çekya'nın neden tüm Avrupa'da en düşük işsizlik oranına sahip olduğu açıklamasında bulunmuştur. Çekya'da işçilik maliyetleri AB ülkelerinin çok altında olmakla birlikte Bulgaristan, Macaristan ve Polonya gibi diğer Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinde daha düşük olması Çekya'daki düşük işsizlik seviyesini açıklamadığını belirtilmiştir. Çekya'nın başarısının fabrikalarına, Toyota, Peugeot, Citroen, Skoda, Hyundai ve diğerleri gibi otomobil fabrikalarının olmasına ve imalat sanayilerinin AB'nin diğer ülkelerine kıyasla yüksek düzeyde olmasına borçlu olduğu vurgulanmıştır. Yeni şirketler için vergi muafiyetleri ve yeni işyerleri yaratmanın finansmanı gibi 90'lı yıllarda başlatılan devlet teşviklerinin, birçok yabancı yatırımı çektiği ve Çekya'nın 2004'te AB'ye katılımıyla ülkeye olan yatırımların arttığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, AB katılımının ülkelerin gelişimine katkı sağladığının bir örneği olarak Çekya gösterilebilir.

Almanya, genç işsizlik sorununun çözümü bakımından örnek alınabilecek AB ülkelerinin başında gösterilmektedir. Almanya'da tam zamanlı zorunlu eğitimini tamamlayan gençler mesleki eğitim programlarına katılmaktadır (Altay & Üstün, 2011; Aktaran: Aydın, 2017). Almanya'da iş gücü piyasasına yönelik uygulanan mesleki eğitim programlarının başarılı bir şekilde uygulanması beraberinde genç istihdamı konusundaki başarıyı getirmiştir (Aydın, 2017).

AB üye ülkeleri arasında en düşük kadın işsizlik oranına sahip ülke Bulgaristan'dır. Bulgaristan'da işsizler arasında sadece %39,7'si kadındır. Bulgaristan 2019 yılında kadınların çalışmayı etkileyen yasal haklarında en yüksek performans gösteren ve kadınlara yönelik tüm iş kısıtlamalarını kaldıran altı ekonomiden biri olmuştur.

Bulgaristan’da hükümet, kadınlar ile erkekler için eşit fırsatlar yaratmakta kararlıdır ve kadınların çalışmasına ilişkin kısıtlamaları kaldırarak kadınların ekonominin belirli sektörlerinde çalışmama ihtimalini azaltmayı başarmıştır (World Bank, 2019).

İsveç, uzun dönem işsizlik ve iş gücüne katılım oranı düzeyinde başarı gösteren en iyi AB ülkesi olup diğer iş gücü göstergeleri bakımından da iyi seyir izleyen ülkeler arasında yer almaktadır. İsveç makroekonomik başarının bir örneği olarak görülmektedir. Bu, İsveç’i diğer AB ülkelerinin çoğundan çok farklı bir duruma getiren güçlü kamu maliyesini yansımalarıdır. 2009’daki mali kriz döneminde 2009-2010’da iş gücü piyasası koşullarında yalnızca sınırlı bir bozulma olurken üretim ve istihdam gerilemenin ardından diğer çoğu Avrupa ülkesinde daha hızlı artış göstermiştir. İsveç’teki başlıca ekonomik reformlar, kapsamlı vergi reformunu, ürün ve hizmet piyasalarından devlet müdahalelerinin kaldırılması, ücret pazarlığı sürecinin reformunu, daha sıkı bir mali çerçevenin oluşturulmasını, para rejimindeki değişiklikleri ve genel iş gücü piyasası reformlarını kapsamaktadır. Reformların çoğu uzun süredir devam eden sorunlara yanıt olarak yapılmış ve geniş bir siyasi uzlaşmaya dayanmaktadır. Bununla birlikte, reformların bir kısmı, 1990’ların ilk yarısındaki derin ekonomik krizin tetiklediği tartışmasız AB üyeliği ile kolaylaştırılmıştır (Calmfors, 2012).

AB’ye üyeliğin Türkiye’nin en önemli stratejik hedeflerinden biri olmasının gerekçesinin AB’ye üyeliğin ülkelere sağladığı kazanımlar olarak görülebilir. AB’ye üyeliğe kabul edilme ve ülke olarak istihdamın artırılması ve işsizlik sorununun aşılması noktasında Çekya, Almanya, Bulgaristan, İsveç ülkelerinde yaşanan gelişmelerin takip edilmesi önemli görülmektedir. Bu ülkelerin ve diğer başarı gösteren ülkelerin uygulamalarının hayata geçirileceği politikaların geliştirilmesi önemli görülmektedir. Türkiye’de ulusal ve bölgesel politikalar uygulanması esas olmalıdır. İstihdamın artırılmasında, iş gücü piyasasının daha iyi işleyişinin sağlanabilmesinde ve ekonomi politikalarının belirlenmesinde hükümetlerin işverenlerle birlikte hareket etmesi önemlidir.

İş gücü göstergelerinden işsizlik ve istihdam bakımından Türkiye’nin mevcut konumunun değerlendirilmesi açısından bu çalışmanın iş gücü piyasası planlayıcılarına, politika yapıcılara, karar vericilere yol gösterici olması istenmektedir. Ülkelerin-ekonomilerin kıyaslamalarının yapılabilmesi açısından farklı işsizlik ve istihdam göstergeleri, farklı ülke grupları ve ekonomileri çalışmaya dâhil edilerek değerlendirilmelerde bulunulmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTUNÖZ, U. (2020). Türkiye’de işgücü piyasasında eğitim seviyesi genç işsizlik üzerindeki etkili mi? Ekonometrik analiz. *Journal of Ekonomi Türkiye Ekonomisi*, I Özel Sayısı (2020), 1–4.
- ATASOY, B. S. (2016). Female labour force participation in Turkey: The role of traditionalism. *The European Journal of Development Research*, 29(4), 675–706.

- Avrupa Birliği Başkanlığı (2019, Temmuz). T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri. <https://www.ab.gov.tr/4.html>
- AYDIN, A. (2017). Genç işsizliği sorununun Almanya ve Türkiye mesleki eğitim sistemi çerçevesinde değerlendirilmesi. *Sosyal Güvence Dergisi*, 6(11), 1-23.
- BAAH-BOATENG, W. (2016). The youth unemployment challenge in Africa: What are the drivers?. *The Economic and Labour Relations Review*, 27(4), 413-431.
- BAL-DOMAŃSKA, B. (2021, Ağustos 10). The impact of macroeconomic and structural factors on the unemployment of young women and men. *Econ Change Restruct.* <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10644-021-09341-9.pdf>
- BAYIRBAĞ M. K., Göksel A., ve Çelik C. (2018). Child poverty and youth unemployment in Turkey, *Poverty & Public Policy*, 10(3), 390-413.
- BOZKIR, V. (2002). Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Süreci, T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-birligi_ne-tam-uyelik-sureci.tr.mfa adresinden Ağustos 20, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- BUTKUS, M., Matuzeviciute, K., Rupliene, D., ve Seputiene J. (2020). Does unemployment responsiveness to output change depend on age, gender, education, and the phase of the business cycle?. *Economies*, 8(4), 98.
- CALMFORS, L. (2012, April 26). Sweden: From macroeconomic failure to macroeconomic success. CESifo Center for Economic Studies and ifo Institute. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/57944/1/71558359X.pdf>
- CLARK, A. E., ve Oswald, A. J. (1994). Unhappiness and unemployment. *The Economic Journal*, 104(424), 648-659.
- CONTEH, K. (2021). Economic growth and unemployment: An empirical assessment of Okun's law in the case of Liberia (2001-2019). *Journal of Economics and Sustainable Development*, 12(14), 136-145.
- COŞKUN, S. (2019). Young, educated, unemployed. Collaborative Research Center Transregio. <https://www.crctr224.de/en/research-output/discussion-papers/archive/2019/DP134-v1>
- Czech Republic Real Estate (2021, Eylül 1). Why does the Czech Republic have the lowest unemployment rate in all of Europe?, Conbiz. <https://sites.google.com/a/conbiz.eu/conbiz-eu/information/articles/why-does-the-czech-republic-have-the-lowest-unemployment-rate-in-europe?overridemobile=true>
- ÇONDUR, F., ve Bölükbaş, M. (2014). Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2), 77-93.
- DING, C. S. (2018). *Fundamentals of applied multidimensional scaling for educational and psychological research.* Springer International Publishing.
- DIXIT, J. K., Tiwari, P., Gupta, S. K., Singh, P. ve Gupta, H. (2011, November 10-12). Educated unemployed: A challenge before sustainable education, sustainable manufacturing [Conference presentation]. Proc. of the International Conference on Sustainable Manufacturing: Issues, Trends and Practices (ICSM – 2011), BITS, Pilani, India. https://www.researchgate.net/publication/236618066_Educated_Unemployed_A_Challenge_before_Sustainable_Education
- EICHHORST, W., Hinte, H., ve Rinne, U. (2013). Youth unemployment in Europe: What to do about it?. *Intereconomics*, 48(4), 230-235.
- ERİKLİ, S., ve Bayat, B. (2019). Üniversite mezunu uzun süreli genç işsizlerin eğitim ve çalışma yaşamı beklentisi: Ankara örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 297-331.

- ERNST, C., ve Berg, J. (2009). The Role of Employment and Labour Markets in the Fight against Poverty, Promoting Pro-Poor Growth: Employment–OECD, 41-67. <https://www.oecd.org/greengrowth/green-development/43514554.pdf> adresinden Ağustos 8, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- HALL, R. E., Gordon, R. A., ve Holt, C. (1970). Why is the unemployment rate so high at full employment?. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1970(3), 369- 410.
- HAIR, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., ve Anderson, R.E. (2014). *Multivariate data analysis*. Pearson Education Limited.
- HU, X., Liu, X. He, C. ve Dai, T. (2020). Education policies, pre-college human capital investment and educated unemployment. *Journal of Economics*, 129, 241–270.
- International Labour Organization (2010). *Global employment trends for youth: August 2010: Special issue on the impact of the global economic crisis on youth*, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_elm/---trends/documents/publication/wcms_143349.pdf adresinden Ağustos 7, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- International Labour Organization (2017). *World Employment and Social Outlook: Trends for women 2017* International Labour Office – Geneva, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_557245.pdf adresinden Ağustos 7, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- International Labour Organization (2020). *Global Employment Trends for Youth 2020, Technology and the future of jobs*, Geneva, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf adresinden Ağustos 10, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- International Labour Organization (2021a). *Indicator description: Unemployment rate*. <https://ilostat.ilo.org/resources/concepts-and-definitions/description-unemployment-rate/> adresinden Ağustos 11, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- International Labour Organization (2021b). *The gender gap in employment: What’s holding women back?*. <https://www.ilo.org/infostories/en-GB/Stories/Employment/barriers-women#unemployed-vulnerable> adresinden Temmuz 1, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- JOBSON, J. D. (1992). *Applied multivariate data analysis*. Springer Science+Business Media.
- JOHNSON, R. A., ve Wichern, D. W. (1999). *Applied multivariate statistical analysis*. Prentice Hall.
- JONES, L. (1989). Effect of unemployment on women. *Affilia Journal*, 4(4), 54–67.
- JUNANKAR, P. N. (2016). *Economics of the labour market, unemployment and the costs of unemployment*. Palgrave Macmillan Publishers Ltd.
- KAIBALLAH, C. (2021). *Economic Growth and Unemployment: An Empirical Assessment of Okun’s Law in the Case of Liberia*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3864474 adresinden Temmuz 25, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- KARAALP-ORHAN, H. S. (2017). What are the trends in women’s labour force participation in Turkey?. *European Journal of Sustainable Development*, 6(3), 303-312.
- KARATEPE S. G. (2017). *Türkiye’de kadın işsizliğinin nedenleri: İstanbul’da eğitimli kadın işsizler üzerine bir alan araştırması [Yayınlanmamış doktora tezi]*. İstanbul Üniversitesi.
- KRUSKAL, J. B. (1964). Multidimensional scaling by optimizing goodness of fit to a nonmetric hypothesis. *Psychometrika*, 9(1), 1-27.

- LAUTERBACH, A. (1977). Employment, unemployment and underemployment: A conceptual re-examination. *The American Journal of Economics and Sociology*, 36(3), 283-298.
- LEWANDOWSKA-GWARDA, K. (2018). Female unemployment and its determinants in Poland in 2016 from the spatial perspective. *Oeconomia Copernicana*, 9(2), 183-204.
- LOZANO, M., ve Rentería, E. (2021). Trends in the length of long-term unemployment in Europe: An approach using working life tables, 2000-2018. <https://osf.io/preprints/socarxiv/9c2jp/> adresinden Eylül 16, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- MEHMOOD, K. A., Azam, A., ve Ahmad, A. (2021). Youth unemployment and its origins: An analyses of multan district, *Pakistan Social Sciences Review*, 5(1), 85-98.
- MARAL, M., Yıldız, F. ve Alpaydın, Y. (2021). Türkiye’de yükseköğretim harcamaları ve genç işsizliği ilişkisi üzerine bir analiz. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 173-197.
- MARELLI, E., Choudhry, M. T., ve Signorelli, M. (2013). Youth and total unemployment rate: the impact of policies and institutions. *Rivista Internazionale Di Scienze Sociali*, 121(1), 63-86.
- MISHRA, S. P. (2018). Female labour force participation and economic growth in India: A cross sectional analysis using census data. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 5(1), 190-193.
- MIYAMOTO, H., Suphaphiphat, N., ve Jaewoo L. J. (2020). Mitigating long-term unemployment in Europe. *International Monetary Fund*, 2020(168), 1-23.
- MOEIS, J. P. (1992). Educated unemployment in Indonesia: Search theory. *Ekonomi Dan Keuangan Indonesia*, 21(2), 107-134.
- MOSIKARI, T. J. (2013). The effect of unemployment rate on gross domestic product: Case of South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(6), 429-434.
- NANAVYAN, A. M. (2021). Unemployment and indicators of its assessment. *International Journal of Economics and Management Systems*, 6, 112-118.
- NI, T. V., Yusof, Z. M., Misiran, M. ve Supadi, S. S. (2021). Assessing youth unemployment rate in Malaysia using multiple linear regression, *Journal of Mathematics and Computing Science*, 7(1), 23-34.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021, Ağustos 5). Employment rate definition. <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm>
- ÖZER, M. A. (2009). Avrupa Birliği’ne tam üyeliğin eşliğinde Türkiye. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(1), 89-105.
- PACITTI, A. (2020). The cost of job loss, long-term unemployment, and wage growth. *Journal of Post Keynesian Economics*, 1-28.
- PASTORE, F. (2018). Why is youth unemployment so high and different across countries?. *IZA World of Labor 2018: 420*, <https://wol.iza.org/articles/why-is-youth-unemployment-so-high-and-different-across-countries/long> adresinden Ağustos 1, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- PAUL, K. I., ve Moser, K. (2009). Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal Vocat. Behaviour*, 74(3), 264-82.
- PISSARIDES, R., ve Wadsworth, J. (1992). Unemployment Risks. E. McLaughlin (Ed.), *Understanding Unemployment New Perspectives on Active Labour Market Policies içinde* (1. baskı, sayfa 58-79). Routledge Chapman and Hall.
- SELMONAJ, D., ve Morina, F. (2021, Haziran 9-12). The effect of unemployment on the crime rate: comparative analysis between western Balkan countries and selected EU countries (2012 - 2018). 12th International Odyssey Conference on Economics and Business, Šibenik, Croatia.

- SETYADI, D., Sudarso, Y., ve Sugiyanta, M. N. (2019). Duration of educated unemployment, *Economic Journal of Emerging Markets*, 11(2), 213-222.
- SEVER, E., ve İğdeli, A. (2018). The determining factors of youth unemployment in developing countries: The case of Turkey. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 8(1), 75-83.
- SEVERINI, F., Felici, F., Ferracuti, N., Pretaroli, R., ve Socci, C. (2019). Gender policy and female employment: a CGE model for Italy, *Economic Systems Research*, 31(1), 92-113.
- TANSEL, A. (2001). Economic development and female labor force participation in Turkey: Time series evidence and cross province estimates. Cairo, Egypt: Economic research forum (ERF) Working Paper. <https://erc.metu.edu.tr/en/system/files/menu/series01/0105.pdf>
- TERVO, H. (2006). Regional unemployment, self-employment and family background. *Applied Economics*, 38(9), 1055-1062.
- TURGUT, E. (2021). Unemployment and Factors Affecting Unemployment in Developing Countries. O. Ucan (Ed.), In *Discussions Between Economic Agents: Panel Data Analysis*, (1st Edition, pages 7-38). Iksad Publications.
- UĞURLU, S. (Ed.). (2021). *Current Studies on Employment and Unemployment*. Gazi Kitabevi.
- VOGEL, P. (2015). *Generation Jobless? Turning the youth unemployment crisis into opportunity*. Palgrave Macmillan.
- World Bank (2019). World Bank, Bulgaria Emerges as Champion in Women Legal Rights Affecting Work, Sofia, March 1, 2019, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2019/03/01/bulgaria-emerges-as-champion-in-women-legal-rights-affecting-work>, adresinden Eylül 19, 2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- YILDIZ, E., ve Yıldız, N. (2019). Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının cinsiyete göre işgücü katılımına etkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), 41-57.